

ALEKSANDRA WASOWICZ, *Olbia pontique et son territoire. L'aménagement de l'espace*. Paris, 1975 (Annales littéraires de l'Université de Besançon. Centre de recherches d'histoire ancienne, 13); 174 p., 2 h., 131 fig.

În legătură cu istoria acestei cetăți nord-pontice există astăzi o bogată literatură arheologică, scrisă în special de către savanții ruși și sovietici. Descoperirile arheologice de la gura Bugului, din insula Berezan și din teritoriul olbian s-au bucurat de puține sinteze monografice (B. Farmakowski, 1915; E. Belin de Ballu, 1972, etc.), însă de numeroase studii privind variate aspecte ale vieții locale (V. Lapin, E. Levi, M. Parović-Pešikan, L. Slavin, A. Wasowicz etc.).

Fiind cea mai veche și importantă colonie de pe malul nordic al Mării Negre, Olbia ne oferă cele mai caracteristice și clare etape de dezvoltare a orașului (*polis*) și a teritoriului său (*chora*). Autoarea își propune pe cale cronologică să urmărească din secolele VII—VI î.e.n. până în secolul IV e.n., toate problemele topografice, de urbanistică, de economie, de cultură, de politică etc., legate de aceste două componente. În acest sens, distinge șase faze în istoria milenară a Olbiei, cărora le închină cele șase mari capitole din monografia sa. Față de alte colonii grecești din Pontul Euxin, autoarea dispune de studii ajutătoare mult mai numeroase, precum și de faptul că ruinele Olbiei n-au cunoscut atâtea distrugereri ca în alte părți. Bogatul material arheologic și epigrafic scos din săpături o ajută de asemenea să stabilească cu multă siguranță raporturile economico-politice dintre coloniștii greci și populațiile indigene (geți, sciți, sarmați etc.), precum și caracteristicile cultural-etnice ale acelor enigmatice mixhellene.

Prima fază a vieții grecești (secolele VII—VI) se înfiripă pe insula Berezan, sub forma unui „*petit établissement agricole, artisanal et commercial*”. Numai în etapa a doua (a doua jumătate a secolului al VI î.e.n.) se poate vorbi de o Olbie ca *apoklia* a Miletului. Este momentul când Olbia își întinde teritoriul său, creînd pe malurile Bugului o rețea de sate, populate de noii veniți din metropolă. Acum începe și procesul de elenizare a „nomazilor” sciți, pe o cale pacifică și rapidă. Cristalizarea perfectă a celor două elemente constitutive, un *polis* drept capitală și o *chora* ca teritoriu vital, apare perfectă în cea de-a treia fază

de dezvoltare a Olbiei (secolele V—IV î.e.n.). Cea de-a patra fază din istoria Olbiei și a teritoriului său (secolele IV—II î.e.n.) „*représente l'apogée de la micro-région*” situată la vărsarea Bugului.

Acest tipic centru urban este organizat după modelul altor cetăți grecești de seamă. Influența economică și politică a Olbiei se extinde dincolo de hotarele teritoriului său oficial. Cu a doua jumătate a secolului al II-lea și până la finele secolului I î.e.n., orașul de la gura Bugului intră în cea de-a cincea fază, considerată ca epocă de declin: „*à la suite des transformations socio-économiques au sein de la polis et de l'afflux des tribus nomades (sarmates) dans sa chora*”. O oarecare redresare economică și urbanistică se consideră a fi existat în cea de-a șasea și ultima etapă de viață (secolele I—IV e.n.), când Olbia s-a aflat aproape trei secole sub protecția unei garnizoane romane.

Într-o serie de subcapitole, A.W. analizează variate aspecte din cadrul celor șase etape de dezvoltare ale Olbiei și ale teritoriului său. Expunerea autoarei se remarcă prin claritatea prezentării și încercările de rezolvare a diverselor controverse de natură topografică și social-economică.

Ar fi fost necesar să se dea o mai mare importanță momentului expediției geților conduși de Burebista (55—50 î.e.n.) când noi credem că se încheie cea de-a cincea etapă din frământata istorie a orașului și teritoriului olbian. Se puteau face, de asemenea, mai multe analogii cu descoperirile arheologice realizate recent în orașele grecești de pe țărmul bulgar și românesc (Apollonia, Odessos, Callatis, Histria etc.). Există de asemenea o serie de figuri și hărți slab realizate din punct de vedere grafic (3, 9, 23, 48—54; II etc.).

Cu toate acestea, monografia de față este o lucrare excelentă din punct de vedere științific și informativ. Redactarea ei în limba franceză îi asigură o largă circulație.

D. Tudor